

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

РІК ВИДАННЯ • JAHRGANG 67

СЕРПЕНЬ • AUGUST 2015 • Nr. 16 (2924)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

ІСТОРІЯ СВЯТКУВАННЯ УСПІННЯ БОЖОЇ МАТЕРІ

Култ Богоматері такий давній, як давня християнська віра. І хоч цей култ уже від апостольських часів проявлявся в молитвах, писаннях Отців Церкви, а відтак у будові церков, то однак аж до Єфеського Собору не було в практиці якогось означеного свята в честь Пречистої Діви Марії. Причина цього лежить мабуть у тому, що літургійний култ святих чи мучеників завжди починався від їхнього гробу. А гріб Пресвятої Діви був незнаний. Щойно Собор у Єфесі, 431 р., проголошуючи Пречисту Діву Марію Богородицею, ставить догматичну основу під Марійський култ. Тепер по Соборі один за одним постають різні празники в честь Пресв. Богородиці. Один з найстарших Богородичних празників це празник Успіння Божої Матері.

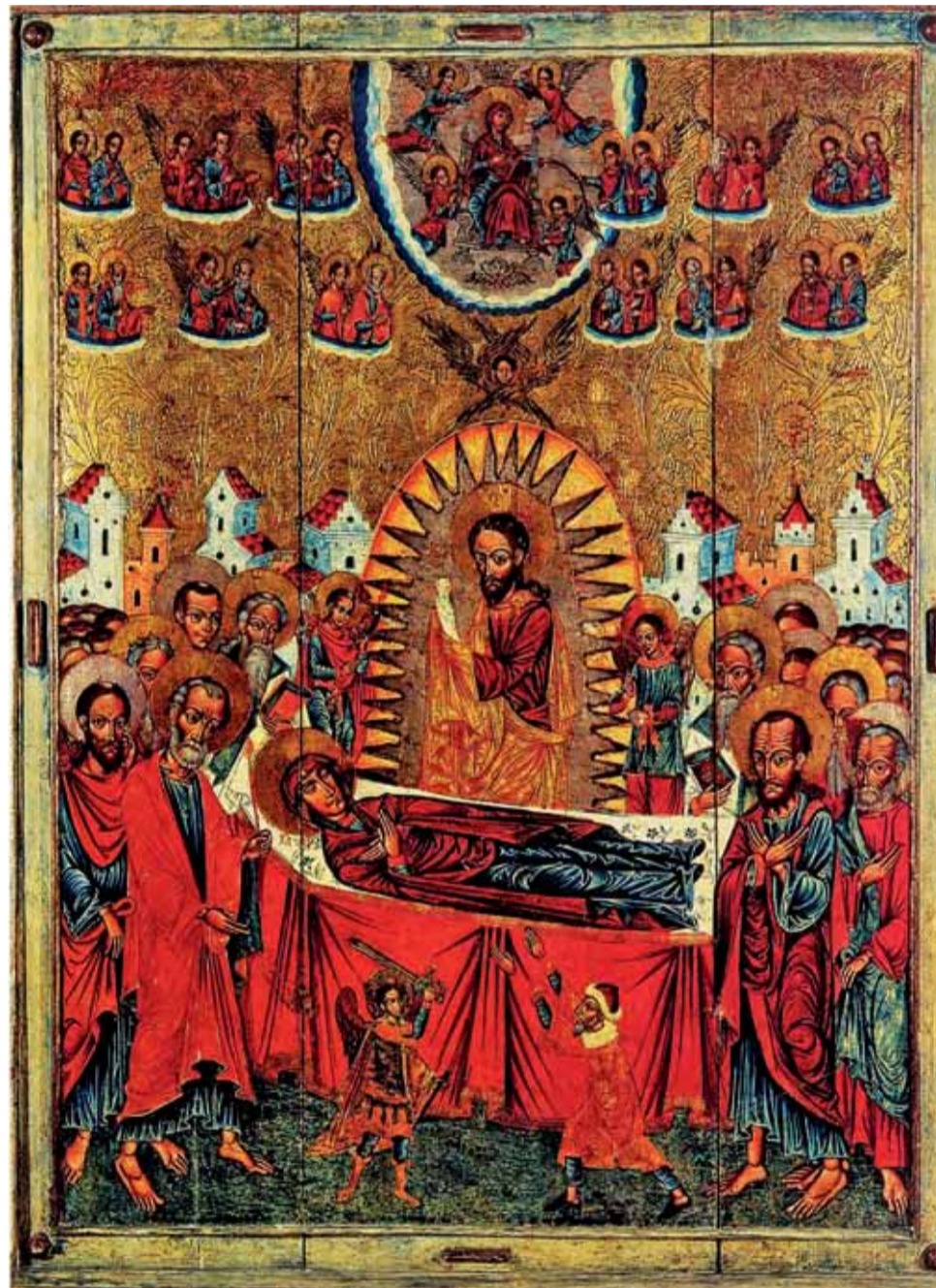
I. ПОЧАТОК СВЯТКУВАННЯ

Для перших християн умерти означало те саме, що заснути, себто заснути для життя на землі, щоб колись збудитися-воскреснути для життя на небі. Тому день смерти святих чи мучеників у перших віках уважався не днем смутку, а днем радості, бо днем народження для вічного життя. Тож день смерти мучеників називали народженням, і довкола того дня творився їхній култ. У цьому значенні говориться також і про успіння Божої Матері.

Первісне святкування пам'яті успіння Преч. Діви Марії під впливом Єфеського Собору наголошувало радше її привілей Бого-материнства, і тому називалося воно «Свято Марії,

«Успіння Богородиці», середина XVII ст., Волинь. Зі збірки Національного Музею Народної Архітектури і Побуту України. Детальний опис ікони на третій сторінці

Величаємо Тебе, Пренепорочна Мати Христа Бога нашого, і славимо Твоє всеславне Успіння (величання на утрени).

Богоматері». Згадане свято почалося близько 434 року. На гадку одних істориків воно вийшло з Константинополя, а на гадку інших з Єрусалиму. В одній з похвальних промов у честь св. Теодосія Койновіяра (+529) говориться, що палестинські монахи щорічно з великим торжеством святкували 15 серпня «пам'ять Богоматері», себто пам'ять її Успіння.

Св. Євангелія подає нам дуже мало подій з життя Пресв. Богородиці, а про її останні літа на землі взагалі нічого не згадує. І якраз оту прогалину з її життя старалася заповнити християнська побожність. Десять у другій половині V століття починають появлятися різні апокрифи, це є побожні оповідання, про останні хвилини життя, смерть і похорон Пресв. Діви. Ті апокрифи дійшли до нас у різних відмінах. Найбільш знане у Східній Церкві апокрифічне передання про смерть Божої Матері звучить так.

Три Дні перед успінням явився Преч. Діви Марії архангел Гавриїл і від її Сина звістив їй час переходу до вічності. На день її смерті в чудесний спосіб зібралися апостоли в Єрусалимі хоч були розсіяні по різних країнах світу. Божя Мати висказала бажання, що хоче бути похована в Гетсиманії біля своїх батьків і св. Йосифа. Сам Ісус Христос видимо в супроводі Ангелів і Святих прийшов узяти душу Своєї Матері. Апостоли при співі побожних гимнів на своїх раменах занесли її тіло до гробу і три дні від нього не відходили. І третього дня прийшов здалека св. ап. Тома й конче хотів це востаннє поглянути на Божу Матір. Коли отворено гріб, то її тіла там уже не було, тільки похоронні ризи. Тепер усі зрозуміли, що Вона по смерті воскресла та з тілом і душею була взята до неба.

Продовження на 4 стор. ▶

ВАШИНГТОН ЖЕРТВАМ ГОЛОДОМОРУ

У центрі Вашингтону, неподалік від Капітолію, була встановлена скульптура пам'ятника жертвам Голодомору 1932–1933 років в Україні. Меморіал виконаний у формі великої бронзової плити із зображенням пшеничного поля і написом «Holodomor 1932–1933». Автором проекту «Поле пшениці» є український скульптор Лариса Курилас. Дозвіл на встановлення пам'ятника конгрес США дав в 2006 році, з того часу український уряд та українська громада Сполучених Штатів працювали над реалізацією проекту. Урочисте відкриття пам'ятника відбудеться в листопаді.

Прес-служба посольства України в Вашингтоні

Рік Митрополита Андрія Шептицького

ШЕПТИЦЬКИЙ В ПЕРЕМИШЛІ

Митрополит Андрій Шептицький — це одна з найсвітліших постатей не тільки в історії нашої Церкви, але рівнож в історії України. Як голова і батько нашої Церкви в міру можливостей відвідував також багато місцевостей перемиської землі. Не обминав і самого Перемишля. Однак про це ми не прочитаємо в жодних дотеперішніх біограмах, написаних про князя Української Греко-Католицької Церкви.

Першу достовірну інформацію про перебування у Перемишлі, ще тоді брата Андрія, знаходимо під датою 3 вересня 1892 року. Цього ж дня, в давній історичній перемиській катедрі (нині там костел-Ред.), прийняв він єрейські свячення з рук перемиського владика Юліана Пелеша. В цей торжественний день присутні були також батьки, про що пише у своїх спогадах мама, Софія з Фредрів.

З 1901 року, коли був іменований на Митрополита Галицької Церковної Провінції, багато разів приїжджав до Перемишля в церковних справах, а також приватно, щоб відвідати владика Константина Чеховича. Між обома єрархами була не тільки формальна співпраця у різних ділянках церковного владичого володіння. З їхнього листування знаємо, що вони любили себе і шанували один одного, а при цьому були українськими патріотами. Це були владика високої особистої культури.

Уже 10 серпня 1902 року, в єпископській палаті на вул.

І. Снігурського, відбулася перша спільна конференція митрополита Андрія та владика Константина Чеховича. Її темою було переходження священників з одної до іншої єпархії, а також про допомогу сестрам Службеницям та сестрам Василянкам.

Наступна конференція наших Архієреїв УГКЦ у Перемишлі, під проводом митрополита Андрія, відбулася 11 січня 1906 року і відносилася до справи покликання спільної депутації до Відня. Нетерпимим було ставити вимоги змінити існуючу ординацію виборчу в Галичині, яка дискримінувала українців. Митрополит Андрій запропонував текст пастирського листа у цій справі, а також проект промови до Цісаря і текст комунікату до преси. Протокол з цієї Конференції підписали: Андрій, Митрополит, Константин Чехович, єпископ

перемиський, та Григорій Хомишин, єпископ станіславівський. Цього ж року владика зустрілися у Перемишлі ще раз 12 листопада. На цій конференції, крім церковних справ, схвалили вони рішення про парламентські вибори, звертаючись до цісарського намісника в Галичині, щоб вибори були справедливими. Ішлося тут про те, щоб на признані русинам (українцям) 28 місць у парламенті не кандидували поляки.

Чергова конференція за участю Митрополита відбулася у Перемишлі 1907 року. Її метою була підтримка американських українців-емігрантів шляхом покликання єпископа для греко-католиків в Америці. Як знаємо, тим єпископом був іменований о. Сотер Ортинський ЧСВВ з Перемиської Єпархії. Перед I світовою

війною конференції наших єрархів у Перемишлі відбулися ще в роках 1909 та 1911.

Митрополит Андрій побував у Перемишлі не тільки з приводу згаданих конференцій. 2 червня 1912 року очолював похорон б.п. о. Івана Стрийського, канцлера перемиської капітули на головному цвинтарі при вул. Словацького. Ще в цьому самому році, приватно, відвідав у Перемишлі владика Константина Чеховича. Потім була I світова війна, в якій наша Церква зазнала багато втрат.

Шойно у 1917 році прийшли позитивні зміни. Митрополита звільняють з російської неволі, а на перемиський владичий престіл, після смерті в домашньому арешті владика Константина, був покликаний блаженний Йосафат Коциловський. В торжественному приві-

танні кир Андрія, повертаючого 10 вересня 1917 року з заслання, на перемиському вокзалі брали участь мешканці міста. Від того року починається успішна співпраця митрополита Андрія з Йосафатом Коциловським.

Однак вже в листопаді 1918 року спалахнула польсько-українська війна. В умовах жажливих її наслідків, на конференції у Перемишлі 25 серпня 1919 року, український єпископат Галицької Провінції на чолі з Митрополитом оприлюднив текст протесту до Мирної Конференції в Парижі проти дій польської влади. Особливо наголошено на поганому трактуванні військовополонених. Між іншими, зверне-

Митрополит Андрій граф Шептицький — велика і проста людина серед простих людей

но увагу на жажливі умови проживання у таборі в Пикulichах. Зазначено у протесті, що інтерновані не мають душпастирської опіки і християнського похорону. Лежать у брудях, на підлозі, голі, без світла. Буває, що від хворіб, без медичної допомоги, вмирає 50 полонених за день. Текст протесту, який 27 серпня 1919 р. від імені усіх владик підписав митрополит Андрій, був переданий графу Михайлові Тишкевичу до Парижа. Всі пізніші Конференції Архієреїв УГКЦ, у міжвоєнному часі та підчас II світової війни, з огляду на хворобу митрополита Андрія, відбувалися вже у Львові. Чи в тому часі побував Митрополит Андрій у Перемишлі, ще не досліджено.

Богдан Білий, текст з сайту Перемисько-Варшавської Архієпархії УГКЦ

ЧАС БОРОТИСЯ ЗА СВОЇ ПРАВА!

От не можемо ніяк зрозуміти. У країні непочатий край справ, які потрібно вирішувати, а тут по різних містах України організують паради. Скажімо відверто, що у час війни існує сильне намагання насадити і так змученому Народові відверте ЗБОЧЕНСТВО! Одні роблять це через паради, інші через внесення змін до Конституції.

І тут виникає питання: що робити? У першу чергу його повинні собі поставити християни! Відповідь однозначна: не мовчати! Потрібно говорити і діяти! Бо якщо ми будемо мовчати, на наших очах зруйнують інституцію сім'ї! Хто має проблеми з гріхами, які кличуть пімсту з неба, для того є Сповідь!

Господь милосердний і прийме кожного, хто кається і бореться, але не рекламує свою гріховність.

І нехай ніхто нас не тролить любов'ю, мовляв «ви ж християни, повинні любити усіх». Так, це правда! Але любов християнська є відповідальною, з чого виникає, що вона вимагає назвати

речі своїми іменами. Коли б Христос поведився як «тепле масло», то Він не перекидав би столи міняйлів і не дискутував з фарисеями, але уклав би з ними мирну угоду. Але, він пішов до кінця, аж до смерті на хресті!

Настав час, що нам, християнам у своїй країні знову доводиться боротися за свої

права! У Львові в першу чергу! Хто ще не зрозумів, що це королівське місто вже давно є досить далеким від євангельського духу, пригляньтесь ближче! А що говорити за більш ширші масштаби.

І ще цікаво... Багато говориться про громадянське суспільство. Саме Церква Христова відкриває істинну дорогу до нього. Проте, зараз існують величезні спроби нав'язати нам модель найперше чисто світського, а опісля дико світського суспільства. Якщо ми хочемо бути добрими християна-

ми, то повинні старатися, щоб післявоєнне суспільство було збудоване саме на християнських цінностях!

З надією на Господа, з любов'ю до свого Народу! З нами Бог! У Ньому наша перемога!

о. Юстин Бойко, студит, «Католицький Оглядач»

ОПИС ІКОНИ «УСПІННЯ БОГОРОДИЦІ» З ЗАГОЛОВНОЇ СТОРІНКИ

На ложі, розміщеному паралельно до переднього плану, змалювано Богоматір у синьо-голубому хітоні та темно-червоному мафорії. Ложе заслане яскраво-червоним покривалом, яке оздоблене золотистою каймою, поверх нього – білий убрус, декорований голубими квітами.

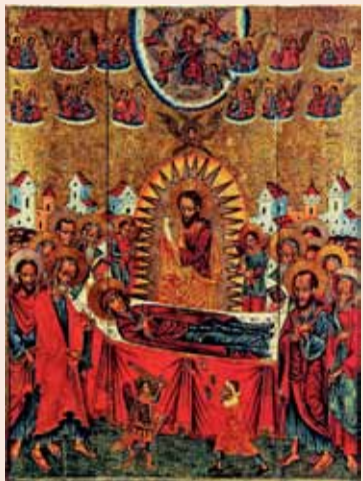
За ложем, у великому сяючому ореолі, змалюваний Ісус Христос. На руках, покритих гіматієм, Він тримає душу Богоматері, у вигляді немовляти загорнутого в білу пелюшку. Постаць Христа звернута вліво, на ньому темно-червоний хітон та золотистий гіматій, укритий густою сіткою бганою, модельованих кіновар'ю.

«Слава» Христа має складну структуру, у вигляді вписаних одна в одну сфер: внутрішня – срібляста з великими променями, зовнішня – складається з кількох відтінків яскравого жовтогарячого кольору; завершується ореол зображенням великого шестикрилого серафима. Фланкують ореол «слави» Ісуса дві невеликі постаті ангелів зі свічками в руках. За ангелами змалювані два святителі із закритими книгами в руках, зазвичай в українських пам'ятках XVI–XVII ст., як і в композиціях давніх ікон, часто подавали постаті чотирьох святителів (у творі, який приписують Діонісію Ареопажиту мовиться, що при Успінні Богородиці були присутні святителі – Яків, брат Божий, Ієрофей, Тимофій і сам Діонісій Ареопажит).

Навколо ложа Богоматері юрмляться апостоли, голови яких осяяні німбами. На першому плані зліва – група з п'яти осіб, попереду – апостол Петро з кадилом і свічкою, справа – шість осіб, групу очолює апостол Павло (іконописець змалює одинадцять апостолів, оскільки, згідно з легендою, апостол Фома запізнівся на погребальну відправу).

У верхній частині композиції у срібній мандорлі, оточеній небесною сферою, два ангели возносять Марію на троні, двоє інших тримають корону над її головою. У зображенні небесної сфери поєднуються білий, голубий і синій кольори. Обабіч від мандорли Богоматері у супроводі ангелів прибувають апостоли «на хмарах», які зображуються у вигляді сегментів неправильної форми. Усе дійство відбувається на площі, яка оточена будівлями, що мають розмиті голубувато-сірі й рожевоохристі тони, а також фігурні фронтони та червоно-коричневі дахи.

На першому плані, біля підніжжя ложа Богоматері, зображена сцена відсічення долонь Афонії архангелом

Михаїлом. Тло ікони прикрашене тисненням у левкасі орнаментом, в якому присутні рослинні мотиви. Ікона прикрашена подвійним обрамленням з «вакулами» – імітація в дереві дорогоцінного каміння. Змістовий і композиційний центр ікони побудований на зіставленні двох силуетів: темного, чітко виокремленого на білому покривалі – Богоматері

і Христа в золотистому гіматії на тлі сяючої мандорли. До того ж основна композиційна вісь отримує розвиток у горішньому зображенні, де Марію возносять на троні ангели в синьо-голубому овалі, який відіграє роль другого центру ікони.

Спробу майстра надати композиції відчуття простору й ритму найбільш успішно реалізовано в організації верхньої частини ікони. Тут йому вдається досягти враження польоту апостолів і сфери з Богородицею, яку ангели возносять на небо. У нижній частині ікони, використавши мотив відсічення долонь Афонії, автор урівноважив центр композиції та водночас акцентував її розповідною інтонацією.

Продумана композиція, виражений колористичний лад, рух фігур у просторі, виразні жести наповнюють ікону симетрією, створюють єдиний внутрішній ритм. Драматичні інтонації звучать тут дещо приглушено: загальний скорботний настрій переданий композиційною побудовою, строгістю й зібраністю схвильованих ликів апостолів, їх позами, інтенсивними, глибокими кольоровими відтінками з ударами білил і кіноварі та переливами золота й срібла.

У композиції досліджуваної ікони намітилося подальше переосмислення іконографії «хмарного» типу в бік посилення нарративності, про що свідчить залучення до композиції апокрифічних мотивів, до того ж рідкісних. Такою рідкісною ознакою й водночас найбільш характерною іконографічною відмінністю досліджуваної ікони є сюжет вручення Богородицею свого пояса апостолу Фомі.

Ще однією іконографічною особливістю досліджуваної композиції є те, що на зображенні постаць Христа звернута вліво, у лівій руці він тримає душу Богородиці, а правицею благословляє її на одрі. Досліджувана ікона демонструє також своєрідність постави апостолів – усі вони подаються обабіч одра Марії: одні – повернуті вбік, інші – майже фронтально.

Мистецькі вартості твору ставлять його в ряд кращих пам'яток волинського іконопису XVII ст.

Тетяна Єлісєєва, завідувач Музею Волинської Ікони

ЦЕРКВИ ЗМОЖУТЬ СТВОРЮВАТИ ШКОЛИ

З серпня релігійні організації можуть засновувати навчальні заклади: дитсадки, технікуми, позашкільні заклади, школи й університети, які будуть ліцензуватись і надавати освіту державного стандарту. У таких закладах можуть використовуватись додаткові навчальні програми і методики виховання, засновані на релігійних цінностях. При цьому зберігається науковий принцип освіти. Співавтор закону, професор Віктор Єленський, відзначає: «Це важливий крок у процесі десовєтизації української освіти і дуже принципова подія у забезпеченні свободи совісті в Україні». (Інститут Релігійної Свободи)

КАТЕДРАЛЬНИЙ ХРАМ У ХАРКОВІ

Екзарх Харківський УГКЦ, владика Василь Тучапець, ЧСВВ, посвятив та заклад наріжний камінь у будову майбутньої катедрі св. Миколая Чудотворця. В інтерв'ю для Радіо Ватикан він сказав: «Історія нашої греко-католицької громади в Харкові пов'язана з великою боротьбою. Десять років тому ми отримали земельну ділянку і вже тоді почали будівництво храму. Але з часом влада усіляко перешкоджала будівництву, навіть хотіли забрати земельну ділянку. Як результат, лише три роки тому відновилися роботи. Храм має бути величезним – 28x22 метри, а заввишки – 40 метрів. Ми сподіваємося на фінансову допомогу добровольців, парафіяни теж роблять свій вклад. Думаю, що це буде гідний і достойний греко-католицький храм в Харкові. Місцева громада засновувалася завдяки вихідцям із західної України. Відчутне поповнення громади вихідцями з Донбасу. Є у нас молода сім'я, де дружина з Харкова, а чоловік зі Слов'янська. Вони свідомо прийшли до нашої церкви, щоб обвінчатися і тепер є нашими парафіянами. Молоде покоління вже більш відкрите та дивиться на нашу Церкву іншими очима». (РІСУ)

СЕНЦОВ І КОЛЬЧЕНКО – ПОЛІТВ'ЯЗНІ

Правозахисний центр «Меморіал» визнав українського режисера Олега Сенцова та активіста Олександра Кольченка політичними в'язнями. У Росії їх судять за звинуваченням в організації терактів в Криму. У «Меморіалі» відзначили, що правозахисники з самого початку сприймали справу Сенцова і Кольченка як політичну і пов'язували її з «кричущим порушенням прав людини і міжнародних норм». Сенцову і Кольченку загрожує покарання мінімум 20 і 10 років ув'язнення відповідно. Обидва заперечують пред'явлені звинувачення. (Телеканал «Дождь»)

ХРАМ НА ЧЕШЬ ІВАНА ПАВЛА II

Новоосвячений перший в Україні храм на честь Івана Павла II знаходиться у с. Анталовка Середнянського деканату Мукачівської Єпархії. Церкву освятив владика Мілан (Шашік) та владика Ніл під час архипастирського візиту в день пам'яті Чудотворної Ікони Мукачівської Богородиці, 16 липня. Потреба у новій споруді виникла, оскільки старий Свято-Покровський храм за часів совєтської влади передали Московському Патріархату. Владика Мілан розповів історію Ікони Мукачівської Богородиці, котра перебувала на чернечій горі у Свято-Миколаївському греко-католицькому чоловічому монастирі, який зараз теж належить Московському Патріархатові. Після закінчення Богослужіння владика Мілан освятив «Дорогу Світла», де на 14 стаціях є цитати з воскресних Євангелій та роздуми про Воскресіння. (РІСУ)

ЖИТТЯ З НЕАДЕКВАТНИМ СУСІДОМ

Путін піде настільки далеко, наскільки ми йому дозволимо – і це актуально не тільки для України, а і для усього світу. Чи може він напасти на Фінляндію? Так. Чи нападе на балтійські країни? Так. На сході ми боремося не тільки за незалежність нашої країни, а за демократію, свободу та безпеку Європи. (президент П. Порошенко, з інтерв'ю для західної преси)

ХРЕСТ З МОГИЛИ БАНДЕРИ

Знищений хрест з могили С. Бандери в Мюнхені тепер в Україні. Пам'ятний знак знаходиться на подвір'ї меморіального комплексу провідника у Старому Угринові. Саме тут Степан Бандера народився і прожив 10 років. У совєтські часи окупанти намагалися знищити все, що нагадувало про родину Бандер. Відтак їхню сімейну хату-плебанію (батько Степана – Андрій Бандера був греко-католицьким священиком) наказали розібрати. Сьогодні в Угринові діє музей. Хату та каплицю, в якій відправляв батько, відновили за світлинами та кресленням. Перед хатою в роки незалежності були встановлені дві пам'ятники Бандері. Але двічі їх підірвали. Для ненависті не існує кордону, і ті, які бояться чи не розуміють символізму українського Провідника, дісталися і до його могили в Мюнхені. Минулоріч зловмисники спробували підірвати хрест. Та вибуховий пристрій був не настільки потужний, тому хрест з баварського білого мармуру лише пошкодили і збили з надгробка. За рік родина Бандер вирішила, аби зберегти пам'ятний знак, перевезти його в Україну. У музеї зізнаються, що до перевезення останків Бандери сім'я поки що не готова. Місце на цвинтарі в Мюнхені родичі проплатили ще до 2020 року. (zaxid.net)

ІСТОРІЯ СВЯТКУВАННЯ УСПІННЯ БОЖОЇ МАТЕРІ

▼ Продовження. Початок на 1 стор.

Св. Іван Дамаскин († к. 750), покликаючися на якогось Евфимія, оповідає, що коли Пульхерія, жінка цисаря Маркіяна (450–457) збудувала церкву в честь Преч. Діви Марії у Влахерні, передмісті Константинополя, то хотіла зложити там тіло Пресв. Богородиці. В тій справі вона звернулася до єрусалимського патріарха Ювеналія, який якраз тоді був на Халкедонському Соборі (451 року). Він розповів їй передання про те, що коли отворено гріб для ап. Томи, то не знайдено тіла Богоматері. Замість тіла він прислав Пульхерії похоронну ризу Божої Матері. Цю подію святкує наша Церква 2 липня під назвою: «Положення чесної ризи Пресв. Владичиці нашої Богородиці у Влахерні».

Від початку VI сторіччя церква в Гетсиманії починає приписувати собі привілей, що в ній знаходиться гріб Преч. Діви Марії, а церкву на Сіоні стали вважати місцем її успіння. Однак до сьогодня історики не виказали нічого певного ані про місце її смерті, ані про місце гробу. Одні доказують, що Вона померла в Єрусалимі, інші ж твердять, що в Єфесі, куди мав її взяти зі собою св. Апостол і Євангелист Іван.

II. РОЗВІЙ СВЯТКУВАННЯ

У східній Церкві на початку VI сто-

ліття це свято дістає свою теперішню назву: Успіння Пресв. Богородиці, і за цисаря Маврикія (582–602) входить у загальну практику східньої Церкви. Він особливим декретом поширює цей празник на цілу Візантію, і на його святкування назначає день 15 серпня, бо деякі Церкви обходили його 18 серпня. По декреті цисаря Маврикія Успіння Божої Матері стає улюбленою темою проповідей. Тут варто згадати проповіді св. Модеста Єрусалимського († к. 634), св. Андрія Критського († к. 740) і св. Івана Дамаскина († к. 750). У своїх проповідях вони говорять не тільки про успіння, але і прославу Преч. Діви Марії з тілом і душею в небі. На цих якраз богословів Східньої Церкви покликуються папа Пій XII у своїй Апостольській Конституції, якою проголосив догму про внебовзяття Божої Матері з тілом і душею.

У IX столітті вже згадується піст перед Успінням, а також звичай благословити в тому дні. Цей празник належить у нашій Церкві до 12 великих празників. У церковній службі він має один день перед – і вісім днів по – празденства.

У ЗАХІДНІЙ ЦЕРКВІ

Празник Успіння зі східньої Церкви переходить до західньої. За свідомством св. Григорія з Тур († 594) свято Мате-

рі Божої було вже в практиці у VI сторіччі в Галії, нинішній Франції, і його святковано 18 січня. В другій половині VII століття воно було прийняте в Римі за папи Сергія I (687–701). З Риму воно поширилося на інші країни Європи. В тому часі вже майже ціла східня і західня Церква його святкували, хоч не того самого дня. Східня Церква і Рим святкували його 15 серпня, Єгипет і Франція 18 січня, Копти 16 січня, а Іспанія по 10 Соборі в Толедо (656 р.) 18 грудня.

Східня Церква в цьому празнику звертала увагу на факт незвичайного успіння Преч. Діви Марії, а латинська Церква згодом починає щораз більше підкреслювати її прославу з тілом і душею в небі. Св. Григорій із Тур уже ясно про це говорить. Готичський службник з кінця VII сторіччя в своїх молитвах висказує ту саму віру. При кінці VIII століття латинська Церква змінює назву «Успіння» (лат. «дорміціо») на «Внебовзяття» (лат. «ассумпціо»).

III. ЗАВЕРШЕННЯ РОЗВОЮ СВЯТКУВАННЯ

Мабуть жадне інше свято в честь Божої Матері не перейшло такої великої еволюції щодо своєї суті й характеру, як празник Успіння. Первісно його предметом був привілей її Богоматеринства, відтак наголошувало її чудесне успіння, а вкінці на перше місце виступає її прослава в небі як Богоматері, і то прослава з тілом і душею. Можливо, що апокрифи, описуючи її успіння і внебовзяття, все таки, хоч у зародку, передавали першу традицію і віру апостольських

часів. Та віра з кожним століттям щораз більше проникала східню і західню Церкву, аж стала вкінці вірою вселенської Церкви.

Тож нічого дивного, що в останніх століттях напливало дуже багато прохань до Апостольської Столиці, щоб загальну віру Церкви у внебовзяття Пресв. Богородиці проголосити як догму віри. Це завдання взяв на себе папа Пій XII. По засягненні гадки всіх єпископів католицької Церкви Папа Пій XII Апостольською Конституцією «Всемилоствивий Бог» з 1 листопада 1950 р. цілому світові торжественно проголосив: **«Властю Господа Нашого Ісуса Христа, св. Апостолів Петра й Павла і нашою власною повагою ми проголошуємо, заявляємо й очеркуємо як Богом об'явлену правду: що Непорочна Божа Мати, Приснодіва Марія, сповнивши біг свого земного життя, була взята з тілом і душею до небесної слави».**

Празник Успіння Божої Матері від самих початків християнства в нашому народі був дуже почитаний і люблений. Це мабуть тому, що він завжди пригадував нашому народові, що з днем її успіння ми одержали в небі велику й могутчу Заступницю перед Богом. Цей мотив її заступництва в особливий спосіб променює з наших успінських богослужб. Голловні думки тих богослужб прегарно висказує тропар Успіння: *«Богородице, Ти в різдві зберегла дівство, а в успінні не оставила світу. Будучи Матір'ю Життя, Ти перейшла до життя, і Твоїми молитвами рятуєш від смерті наші Душі».*

о. Юліян Катрій ЧСВВ,
календар «Світла»

Важкі питання віри

Чи в житті вічному ми віднайдемо наших близьких?

Чи є доброю і гідною християнки надія, що по смерті, якщо будемо спасені, ми зустрінемо наших близьких? Я хотіла б знати, чи десь про це говориться, чи є якісь сліди, згадки. Визнаю, що мені дуже важко уявити собі вічне щастя без дорогих, близьких людей.

Відповідь на це запитання можна знайти в молитвах служби за померлих. Наприклад, під час відправи за своїх померлих батьків священник просить Бога: *«Поєднай мене з ними у щасті святих»*, а в іншій молитві: *«Нагороди їхні труди, а мені дозволь оглядати їх у радості вічного світла»*. Під час відправи за померлу дитину Церква

молиться: *«Щоб ми колись разом з нею мали частку в радості вічного життя»*. А за батьків цієї дитини приноситься таке прохання: *«Вчини, щоб з радістю могли її знову побачити у Твоєму Царстві»*.

Особливо глибокою мені здається молитва за померле подружжя: *«З'єднай їх у вічному житті в повноті Твоєї любові»*. Але надію, що у вічному житті близькі люди віднайдуть одне одного, висловлюють і в багатьох інших молитвах Церкви за померлих: *«Введи його зі святими до вічної трапези Твого Царства»*, *«щоб жив з Твоїми святими у славі воскресіння»*, *«щоб разом зі своїми братами мав частку у вічному щасті»* – ці й подібні до них вислови часто повторюються в таких молитвах.

Так віддзеркалюється у свідомості Церкви вчення Господа Ісуса про життя вічне. Ось образ трапези, на яку Він, виступаючи в цьому тексті в третій особі, як Господар дому, запросить усіх,

Малюнок: Nino Chakvetadze's Art

кого в день Свого пришествя знайде готовими: *«Він підпережеться, посадить їх за стіл і, приступивши, почне їм служити»* (Лк 12, 37).

Іншим разом Господь Ісус говорить про вічне життя як про перебування в домі Отця: *«В домі Отця Мого багато жител»* (Йн 14, 2). На жаль, є доми, де живуть люди, чужі одне одному. Однак не можна уявити собі таку ситуацію в домі Того, Хто є самою Любов'ю. Зрештою, вчитаймося в те, що Сам Бог говорить про Свій дім, куди Він нас запрошує: *«Я поселюся в них, і посеред них буду ходити. Буду їхнім Богом, вони ж будуть Моїм народом»* (2 Кор 6, 16; пор. Єз 37, 27).

Та що тут багато говорити: було б абсурдом вважати, що любов найближчих людей мусить скінчитися в момент смерті. Любов Бога, котра огорне нас у вічному житті такою мірою, що тепер ми не можемо собі навіть уявити, є любов'ю, що дарує, а не забирає.

Продовження на 5 стор. ►

Чи в житті вічному ми віднайдемо наших близьких?

Адже навіть тепер ми бачимо, що чим більше ми любимо Бога, чим правдивішою є ця любов, тим більше й правдивіше любимо наших ближніх. У вічному житті, коли наша любов до Бога вже буде повною й досконалою, також і наша взаємна любов набере свого остаточного вигляду й повної істинності.

Добре було б усвідомити, що навіть у разі найглибшого зв'язку з людиною наша любов часто має різні вади. Жертовна любов матері або батька часто містить елементи егоцентризму, незрозуміння власної дитини або немудрої поблажливості. Подружня любов, навіть така, що викликає людський подив,

може бути спотворена корисливістю, невиправданою поступливістю чи іншим ганджем.

Тож у вічному житті, якщо Бог його дасть нам, ми не тільки віднайдемо наших близьких, а віднайдемо їх у такій повноті, яка в теперішньому нашому житті взагалі недоступна. Наша взаємна близькість, читаємо в Катехизисі Католицької Церкви, «поранена гріхом, нечистотою, самолюбством, котрі знищують або ранять земну спільноту людей» (1045).

Отже, з віри, що наші взаємозв'язки можуть і повинні дочекатися продовження, очищення і вдоско-

▼ **Продовження. Початок на 4 стор.**

налення в житті вічному, впливає важливий практичний висновок: уже тепер ми повинні помічати й усувати з нашої любові до найближчих усе, що в ній є недосконалого, егоїстичного та що не подобається Богу. Було б страшно, якби на Божому суді виявилось, що в моїй любові до чоловіка чи дружини або ж до рідної дитини немає нічого, що заслуговувало б на продовження існування.

Нарешті, поставимо собі особливо складне запитання. Іноді трапляється, що рідний син або дочка так віддаляються від своїх батьків, що стають їм зовсім чужими,

і їх не хвилює те, що батьки переживають з цього приводу. Ще частіше буває, що шлюб розпадається ніби з одного боку: один з подружжя до кінця своїх днів почувається пов'язаним з тим, хто його залишив. Чи ці люди можуть мати надію віднайти близьку людину у вічному житті? Чи віднайдуть один одного коли-небудь брати, що посварились, зранені друзі, жертви непрощених конфліктів, у яких іноді ніби немає винних?

Той, кого таке запитання справді непокоїть, мусить знати, що відповідь залежить від його власної позиції. Це може бути «так», але, на жаль, своїм ставленням можна також відповісти «ні». Все залежить від того, чи людина замкнеться в по-

чутті образи, плеканні ран і згадуванні своїх претензій, чи робитиме все, щоб відкрити своє серце для втраченої близької людини. Багато примирень між людьми тільки тому залишаються марними, що ті, хто ніби найбільше за них уболіває, часто, невідомо, чимало роблять, щоб до примирення не дійшло.

Варто також пам'ятати, що останнім горизонтом нашого примирення є життя вічне. Якщо справді, як перед Богом, мені це примирення потрібне, якщо я очищати му молитву про примирення так, щоб вона стала справді безкорисливою, – можу мати надію, що Бог приведе врешті-решт до примирення. Хоч би й після моєї смерті.

о. Яцек Салій ОР

МОЛИТВА НА УСПІННЯ МАТЕРІ БОЖОЇ

Всемогутній, вічний Боже, Ти взяв до небесної слави душу й тіло Непорочної Діви Марії, Матері Твого Сина; вчини, просимо, щоб ми завжди дбали про духовні блага та заслужили на участь у Її славі. Через Господа нашого Ісуса Христа, Сина Твого, котрий з Тобою живе і царює в єдності Святого Духа, Бог, на віки вічні. Амінь. («Місіонар»)

С-на: «Тримай Kurs»

КРАЇНА «ЗРОБИ САМ»

Ще недавно Україна виглядала як типова держава-невдаха. Такі зазвичай не витримують військового удару. Чому ми не тільки встояли, але й рухасмося вперед? Будучи розташованою на краю континенту, між двома гігантськими геополітичними плитами Європи та Азії, протягом століть розірвана між імперіями, зі слабкими національними елітами і довгою перервою у власній державності, Україна опинилася в клубі запізнілих модернізаторів. Як же нам вийти з цього клубу у вищу лігу світової економіки, політики та культури?

Існує два основні шляхи модернізації. Європейський шлях полягає в поступовому прояві нових цінностей і соціальних практик, їх втіленні в нові соціальні інститути, що проростають знизу. З'являються незалежні міста, ремісничі цехи і торгові гільдії, університети та церковні братства, а з цим усім – досвід самоврядування і відповідальності. Поступово накопичуються

люди з новими цінностями. Нове мистецтво відроджує інтерес до людини, перетворює застигли лики святих на картини в людські обличчя і прославляє життя. У релігії вторгаються реформації, покликані відродити нібито втрачені сенс і чистоту, а насправді спрямовані на потреби людини з новими цінностями. Все це створює противагу старій середньовічній політичній системі, і це протиріччя рано чи пізно розв'язується революцією, кривавою або безкровною, і тоді політична система також модернізується, уможливаючи подальший рух.

Азіатський шлях зовсім інший. Сильна держава примусово інсталує нові соціальні інститути і практики зверху, і люди вимушено переймають нові цінності, виконуючи нові для них соціальні ролі і практики. Основними інструментами тут виступають жорстка верховна влада і великі корпорації. (Втім, історія вчить, що невеликий авторитаризм рекомендується всім модернізаторам).

Ми ж в Україні не маємо ні століть для поступового

проростання, ні сильної держави, якій довіряють і якої слухаються. Що робити? Що стане інструментом модернізації для нас?

Півтора роки тому Україна виглядала як типова країна-невдаха, failed state: зруйнована державна машина, немає ні армії, ні правосуддя, ні національної ідеї, ні хоч якогось національного проекту. Такі країни зазвичай не витримують першого військового удару і розсіпаються на шматки. На це, власне, і був розрахунок у наших ворогів. Як же вийшло, що ми встояли? **Чому сьогодні наша сила більша, ніж рік тому? Кожен впевнено відповість: завдяки волонтерам і добровольцям, завдяки сильному громадянському суспільству.**

Ось це і є наш інструмент модернізації, рушійна сила змін, яку не розуміють і бояться політики. Та й саме громадянське суспільство не довіряє політикам і, не чекаючи команди згори, створює нові прецеденти і практики, а в подальшому – і нові соціальні інститути. Країна, яка виникає в результаті, може бути повноправно названа країною «Зроби сам»

(Do-It-Yourself Country). Це абсолютно нова модель, не збігається ні з традицією повільного європейського проростання знизу, ні з практикою швидкого азіатського насадження зверху. І справа тут не в пошуку третього шляху, а в запізненості української модернізації: вона почалася, коли критична маса людей з новими цінностями вже сформувалася. Власне, ось чому клуб запізнілих модернізаторів – таке цікаве, хоча й не престижне місце. Тут народжуються нові підходи і нові явища.

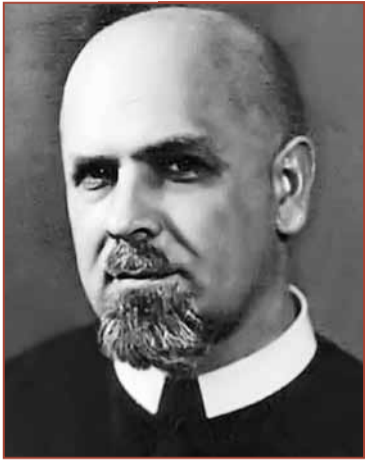
Успіх української модернізації заснований на русі в модерн широким фронтом. **Економічна модернізація:** швидке досягнення максимального рівня економічної свободи (сьогодні – 162-е місце в світовому рейтингу), що приведе до появи середнього класу, що сповідує модерні цінності. **Духовна модернізація:** відкритий діалог Церков і конфесій, що породжує саморозвиток релігій назустріч духовним потребам людини модерну. **Культурна модернізація:** поява героїв, які сповідають нові цінності, і проникнення їх у дитячі та дорослі книжки,

Добровольці з Майдану.
Світлина: Андрій Жигайло

серіали і комікси. **Еволюція ідентичностей:** формування і прийняття ідентичності політичної нації, об'єднаної спільним проектом майбутнього, а не спільним минулим, яке у різних етнічних груп очевидно різне. **Інтелектуальна модернізація:** підвищення статусу, ролі та незалежності університетів. Всі ці сфери життя є майданчиками для роботи українських «прогресорів», і тільки узгоджена і напружена робота сотень тисяч людей здатна створити країну «Зроби сам».

Валерій Пекар, «Новое Время». З російської переклав о. Б. Підлісецький

З літопису християнської України

ВСЕВОЛОД – ОСТАННІЙ ЯРОСЛАВИЧ

«А Всеволод сів у Києві, на столі свого батька і брата свого, обнявши всю владу на Русі. І посадив свого сина Володимира в Чернігові, а Ярополка в Володимирі, додавши йому Турів». В цих словах зарисована вся політична ситуація Української Держави за останнього Ярослави́ча, між роками 1078–1093. Всеволод закінчує період Ярослави́чів, і укладає майбутні сили держави. Старший з Ізяслави́чів опиняється в Володимирі Волинським; Володимир Всеволодович – у Чернігові, а рід Святослава розгублюється на менших уділах, заграваючи дуже часто на непорозуміннях між головними політичними і світоглядними партнерами: Ізяслави́чами і Мономахови́чами. Другий син Ізяслава – Святополк дістає в уділ Новгород, а Ярополкові дає Всеволод Турівську землю; через посвячення з Полоцькими Всеслави́чами Ізяслави́чі творять компактний простір від Північного моря до Карпат, правобіч артерії Дніпра, на довжині цілої його течії. Лівий берег Дніпра займають Мономахови́чі: Володимир – Чернігів, з вільним простором на північ, а Ростислав – Переяслав і Південь, в сторону степів і Чорного та Озівського моря. Між цими двома просторами йде пряме і непряме змагання за надвладу, з тим що ще яких 40 літ перевага стоїть за Ізяслави́чами. Щойно 1113 р., з приходом до влади в Києві Володимира Мономаха, перевага перехилиється в бік Мономахови́чів.

ВОЛОДІННЯ ВСЕВОЛОДА

Літописець під роком смерті Всеволода дає таку характеристику останнього Ярослави́ча: «Цей благовірний князь Всеволод був з дитинства боголюбивим, любив правду, дбав про вбогих, віддавав шану єпископам і священикам, а передовсім любив ченців і давав їм те, що потрібне... В часі його володіння в Києві було в нього більше клопотів, ніж коли він сидів у Переяславі... а клопотів завдавали йому його племінники, бо вони почали йому

надокучувати: один бажав тієї, а інший іншої землі; а він, щоб замирити їх, роздавав їм землі. В часі тих клопотів прийшли на нього і недуги, а за ними надходила і старість. І почав він полюбувати думку молодих і радився з ними, а вони почали настроювати його, щоб він не зважав на старшу свою дружину, тож народ не міг добитися в нього княжого суду, а оті молодики почали грабити і продавати людей, князь же не знав про це з-за своїх недуг». Може між тими молодиками треба вбачати і синів Всеволода, Володимира і Ростислава, які були виконавцями державної політики Всеволода в перших масштабах.

Володимир Мономах очолював воєнні дії проти торків, і проти Ростислави́чів, і проти Прополка. Стосовно Ізяслави́чів, Прополка і Святополка, то Всеволод оточив їх окремим зацікавленням й увагою та старався догодити їм. Ярополкові дав, крім Волині, ще й Турівську землю; виступив в його обороні проти Ростислави́чів; згодом дав Святополкові Ізяслави́чу Турівщину, по смерті Прополка. Та не бракувало і непорозумінь між Ізяслави́чами і Всеволодом. Під роком 1085-им Літописець віднотує: «Ярополк хотів іти походом на Всеволода, послухавши лихих дорадників. А почувши це Всеволод післав свого сина Володимира проти нього. Та Ярополк залишив свою матір і дружину в Луцьку і утік до ляхів. А Володимир прийшов до Луцька і лучани піддалися йому. І посадив Володимир Давида в Володимирі, на місце Ярополка, а матір Ярополка і жінку його, і дружину його привів у Київ; майно ж сконфіскував». **А далі, під роком 1086-им:** «Повернувся Ярополк з ляхів і замирився з Володимиром, і повернувся Володимир назад до Чернігова, а Ярополк сів у Володимирі».

Які були причини війни 1085–6 років – не знаємо. Літописець приписує її на карбзких дорадників: у чому була ота зла порада? Зайняти Київ, спершись на свою королівську гідність, проти старшинського принципу, на який спирався Всеволод? Нам здається, що треба це поважно взяти до уваги.

В усякому разі, за Ярополком було багато причин на те, щоб мати свої пляни ширшого порядку, мав бо він у тому і своїх прихильників, і своїх ворогів скритовбивців, які й досягли його у тому ж таки 1086-му році. Хто був тим, що кермував мечем убійника? Дещо можна здогадуватися з самих обставин загибелі і похоронів Ярополка-Петра, римського паломника і короля України.

СМЕРТЬ І ПОХОРОНИ ЯРОПОЛКА ІЗЯСЛАВИ́ЧА

Ось що записує літописець під роком 1086: «А Ярополк сів у Володимирі. І посидівши небагато днів, подався до Звенигороду. І не дійшовши до города, проколов його проклятий Нерадець, намовлений дияволом і злими людьми. І коли той лежав на возі, проколов його він мечем, сидячи на коні, дня 22 листопада. І тоді підвівся Ярополк, вирвав з рани меча і закликав великим голосом: О враже, таки ти мене досяг! Втїк проклятий Нерадець в Перемишль до Рюрика, а слуги взяли Ярополка на коня поперед себе, Радко, Войкин і багато інших, та й завезли його до Володимира, а звідси до Києва. Вийшов напроти нього благовірний князь Всеволод зі своїми силами, з Володимиром і Ростиславом, і всі бояри і блаженний митрополит Іван з чорноризцями і з пресвітерами. І всі кияни зчинили великий плач по ньому, і серед псалмів і пісень проводили його до святого Димитрія, і похоронили його з честю в мраморній домовині, в церкві святого апостола Петра, яку він почав був сам таки передше будувати; а було це дня 5 грудня. Багато біди зазнав він; без жодної його провини проганяли його брати, зневажали, грабували та, вкінці, й прийняв він печальну смерть, але удостоївся вічного життя і миру. Отож був цей князь сумирний, тихий, смиренний і братолюбний; кожного року віддавав він десятину з усього свого маєтку на Пресвяту Богородицю, і молив завжди Господа, кажучи: Господи, Боже мій! Вислухай мою молитву, і дай мені смерть таку, як двом братам моїм, Борисові і Глібові, від чужої руки,

щоб обмив я мої гріхи своєю такою кров'ю, та здолав утекти від цього суєтного світу і крамоли, і ворожих засідок. Тож не залишив його Бог не вислухавши його прохання, і прийняв він такі блага, що їх ні око не бачило, ні вухо не чуло, ні на серце людині не прийшло, які зготовив Бог тим, хто його любить».

Так прощав Київ Ярополка Ізяслави́ча, князя-емігранта, римського паломника та коронованого короля Русі, якого коронацію розмальовували західні книгописці в своїх цінних рукописах. З опису тих похоронів, і батька і сина, власне відчуваємо виразні симпатії тодішньої української суспільності. А вони стояли за Ізяславом та його родом, і то тією мірою, що коли, по смерті Всеволода в 1093-ім році, знову виринуло питання верховної влади, то навіть такий замітний князь як Володимир Всеволодович, який держав у руках владу і військо та стольний город, уважав, що ще не прийшла година його роду, бо симпатії та ті ідеали, які заступали Ізяслави́чі були ще живі, актуальні та свіжі в Києві і в Київській Державі взагалі. Тож передав він владу Святополкові II Ізяслави́чеві. Ще на двадцять наступних літ Україна дала першість, і то офіційну, західній тенденції Ізяслави́чів перед про-візантійською політикою Мономахови́чів; Візантія ж прогнала свій черговий бій за свої впливи в Україні.

БОРІТЬБА МІЖ СХІДНОЮ І ЗАХІДНОЮ ОРІЄНТАЦІЯМИ ЗА ВСЕВОЛОДА

Володіння останнього Ярослави́ча в Києві (1078–1093) виразно показує на існування боротьби за впливи між східною і західною концепцією: політичною, церковною, культурною. Офіційно про-візантійська тенденція мала своє опертя в початковій владі – Всеволода, який плекає візантійські культурні зразки, ширить культ святого Андрія і візантійської церковної надвлади; він просить і приймає з Візантії двох митрополитів, Івана II і III, тощо. Але одночасно в Україні зростають виразні й публічні симпатії до Ізяслави́чів, а похорони

Князь Ярополк з дружиною. Фрагмент мініатюри з Тріського Псалтиря (Німеччина)

і Ізяслава, і Ярополка стають всенародними маніфестаціями; проти Візантії вводиться в українській Церкві празник перенесення мощів св. Миколи Мирлікійського з Мир до Барі в Італії; винесення мощів святого Теодосія на публічне почитання в печерську церкву св. Богородиці, і тому подібне. Та найбільше значущими подіями, що характеризують це змагання двох напрямків, є дві події: з одного боку, введення в український церковний календар свята св. Миколи літнього, 9 травня, встановленого папою Урбаном II в 1089 р., а з другого боку, просьба і посольство княжни Янки Всеволодівни до Візантії про назначення митрополитів для Києва: Івана II і Івана III, в 1087 і 1089 роках. З цього й видно, як далеко відійшла церковна політика Ярослави́чів від отого вирішення князя Ярослава з 1051-го року: «Поставив Ярослав митрополитом у святій Софії Іларіона, русина, зібравши єпископів». В 1089 році: «Пішла Янка, дочка Всеволода в Грецію, і привела митрополита Івана, євнуха, про якого народ, побачивши, говорив: Гляди, мертвець прийшов. І прожив він рік і помер. А була це людина не вчена – простодухий і просторікий». І коли офіційно розвиток церковних справ ішов: від русина до грека, від мудреця до візантійського євнуха, то, з другого боку, широкі народні маси плекали культ князя – римського короля, приймали західне свято, підносили пам'ять печерського праведника Теодосія, ідеолога церковної політики «западника» Ізяслава, якого син Святополк виграє політичний поєдинок з Мономахови́чами в 1093 році, навіть без бою. Та про цей розвиток в дальших наших лекціях.

о. Атанасій Великий, ЧСВВ

► Як ви оціните позицію польських політиків щодо Майдану?

Даніель Бовуа: З ентузіазмом. Коли був би живий Єжи Гедройць, він би незмірно втішився. Дякувати Богу, Польща відмовляється від колишнього комплексу вищості по відношенню до українців. Усвідомивши жахіття минулих часів, можна нині відігравати цілком нову роль.

► У вашій книжці «Український трикутник» є вражаючий список, що тягнеться на дві сторінки: пан закатавав селянина на смерть, що було визнано «відповідно до волі Божої», економ вбив вагітну жінку – відсидів два тижні в арешті. І це все відбувається не в XV ст., а в 30-х роках XIX-го. При цьому ваші критики пишуть, що ви перебільшуєте, що жорстокі люди трапляються всюди.

Д. Бовуа: Але це ж факти, записані у польських трибуналах, перенесені згодом до російських архівів! Литовський Статут, який виник у XVI ст., тоді і далі був дійсний. Він був надзвичайно жорстокий, дозволяв трактувати селян як рабів, як худобу. Деякі дворяни були навіть переконані, що селянин не має душі. Чи всі були такими? Звісно, були і пани, котрі допомагали своїм селянам під час повені, голоду чи засухи. Але зазвичай до простолюдина як до такого було, дуже м'яко кажучи, ставлення погіршливим. В Україні ця пиха була ще більшою, оскільки православних вважали за схизматиків, себто найгірший варіант селянства.

► Ксьондз Валеріан Мейштович стверджував, що Правобережна Україна – Київщина, Поділля, Волинь – були немов Сицилія. Обидві порівнювані території були найменш розвиненими частинами своїх країн. Матеріальні диспропорції носили величезний характер. У середині XIX ст. 7 тис. представників польської шляхти володіли 3 мільйонами «душ».

Д. Бовуа: Таке порівняння якнайбільш слушне. Це був

КОЛИ УКРАЇНА БУЛА ПОЛЬСЬКОЮ КОЛОНІЄЮ...

світ, яким поляки з Варшави гордували. Як видається, ніде не було так погано як на цих землях. І до більшовицької революції стосунки між панським двором а селом не були урегульовані і не було в них нічого нормального. Під кінець XIX ст. земля почала приносити більший дохід, тож почали рахувати кожну її п'ядь. Вигнано кого можна було вигнати, а землю віддано в аренду колоністам: німцям і чехам, бо платили більше. Зрештою, жадібність польської шляхти була такою великою, що відносилися таким чином не лише до селянства, а й до збіднілої декласованої частини власного шляхетського стану.

► Я маю друзів із дворянських сімей, що походять з того регіону. Вони розказують про щось зовсім інше: що панувала там взаємна повага, що їх предок із радістю приймав у себе в маєтку православних та євреїв, які кожного свята поздоровляли його із невимовною радістю. Звідки ця

асиметрія у свідченнях?

Д. Бовуа: По-перше, пам'ять це не історія. Найчастіше вона є знаряддям ушляхетнення людини. По-друге, власники землі як добрі католики прагнули самих себе переконати, що мають до простолюду певен сентимент, людські почуття. Але коли бачимо, як насправді відносилися до селян, то важко в це повірити. Я переглянув величезну кількість шляхетських спогадів. І кожен в них переконаний у власній шляхетськості – немає жодного почуття вини або сумніву. Кожний свято вірить, що оберігав польськість на Сході, що будував велич свого народу. Важливі лише великі палаци і гарні костели. А про те, що народ жив у нелюдських умовах, згадують упівслова. Братання з народом зводилося найчастіше до одного: що пан брав собі коханку з народу для – як тоді це називали – «підрасовування» селян. Для панів це було нормальним. Граф Мечислав Потоцький мав у палаці в Тульчині цілий гарем з вродливих

українських селянок. Коротко кажучи – сенсу шукати правду в дворянській пам'яті та шляхетських мемуарах немає. Ненависть народу, котра проявлялася століттями, не бралася з нізвідки.

► На цих теренах постійно вибухали конфлікти, жертвами яких були поляки: від бунту Хмельницького, через різанину в Умані, криваві події 1917 року, до волинської різни. Чи поляки самі зготували собі таку долю?

Д. Бовуа: Великою мірою, на жаль. Питання рабства в результаті повернулося бумерангом проти них. Для того, щоб вийти з дикого світу підпорядкування, для українців не було іншого способу, як битися і вбивати жорстокими способами.

► Чи можна назвати польське панування в Україні колоніалізмом?

Д. Бовуа: Можливо, це не зовсім влучне слово, бо все почалося кілька століть раніше, коли не вживалося ще такого окреслення. Більш натурально виглядало б сказати: це була форма феодальної експансії. Але результати були більш-менш подібні, як і при колонізації. Йшлося про те, щоби опанувати певний терен на Сході коштом місцевого населення. Деякі елементи тієї людності на це погоджувалися, полонізувалися. Проте більшість не дуже. Тож треба було їм усе нав'язати: польську культуру і католицизм.

► Один аспект червоною ниткою проходить цілою вашою книжкою: польські еліти використовують царську владу, аби зберегти своє майно.

Д. Бовуа: Це один із фактів, про який перед моїми дослідженнями взагалі не говорилося. Архіви показують, що шляхетство співпрацювало з царатом в широких масштабах. Без допомоги поліції, нерідко російських військ, пани не могли б гасити бунти чи втримати порядок у своїх маєтках. Найбільш помітно це було під час революції 1905 року. Поміщики висилають тоді до Києва масу найрізноманітніших звернень і телеграм, щоб влада прислала

відділ поліції або сотню козаків на допомогу. Бо потрапляли в оточення власних селян. Говорили самі: «Наші резиденції, це острови цивілізації в морі варварства».

► Коли в XVIII ст. гетьман Пилип Орлик, наступник Мазепа, закликає до відродження Руського Князівства, його ніхто не слухає...

Д. Бовуа: Побудова української держави була, звісно, мазольна і важка. Трагедією цього народу було те, що вже майже не мав еліт. Руські магнати були зачаровані польською культурою – бажали полонізації. І за якийсь час такі собі Чарторийські чи Сапіги нічим не відрізнялися від етнічних поляків – та кож якщо йдеться про підхід до селянства. Нові українські еліти, цього разу селянського походження, починають виділятися лише під кінець XIX ст. Попередні два століття – від Орлика – не було нікого, хто би пам'ятав про українськість.

Але дяка Богові – для українців ясна річ – існувала також Галичина. Габсбурги до певної міри підтримували український народ, коли для росіян це була сіра маса. Усе важливе, що з'являлося для української культури, виходило друком в Галичині. Це можна порівняти із роллю П'ємонта в об'єднанні Італії. Українські історики дуже слушно вважають Львів коліскою власного народу.

Розмову вів Мацей Новіцкі «Newsweek Historia», переклад з польської Роман Кабачій. Подано за «Історичною Правдою» (скорочено)

Даніель Бовуа – французький історик і славіст. Найбільш відомий книгою «Український трикутник. Шляхта, царат та народ на Волині, Поділлі і Київщині. 1793 – 1914». Написав у ній поміж іншим те, що стосунки між поляками і українцями «нагадували найчастіше стосунки між паном і рабом [...] Були такі жорстокі, як на американських плантаціях бавовни, на французькій Мартініці чи десь у Африці».

Думи мої...

ТУРЧИНОВ ПРО РУСЬ, РОСІЮ ТА ОРДУ

Пасаж Путіна про значення хрещення Володимиром Київської Русі для «російської нації та Росії в цілому» є спробою крадіжки чужої історичної спадщини. Коли говорити про історичне коріння, то взагалі не зрозуміло, яке відношення має один з улусів Золотої Орди до Київського князівства та князя Володимира. Після того як Володимир охрестив Русь, ще два століття ніхто не чув про Москву чи Московію, тому до Києва, Київської Русі чи Київського князя вони не мають ніякого відношення. Якщо розглядати питання з погляду історичного впливу особистості на формування «єдиної російської

нації та російської держави», то логічніше було б Москві притулятися не до нашого Київського князя Володимира, який навіть уявити не міг, що на північних болотах щось побудують, а до хана Батия, який дав Александру Невському ярлик на княжіння. Московське князівство змогло виникнути лише за умови підтримки татаро-монгольських завойовників. По суті, Москва і досі зберігає цю спадщину – ординську формулу управління та спілкування з сусідніми країнами. І спроби останнім часом розв'язати свої проблеми, отримавши черговий ярлик на Сході, в принципі відповідають їх ментальності, історичному та етнічному корінню. (О. Турчинов, Секретар Ради Національної Безпеки і Оборони України, з Фейсбуку)

Переглядаючи архів «Християнського Голосу»

Вересень 1952 р. Отець Петро Голинський з Мюнхена (1892–1974) пише на сторінках «ХГ» про зло, людину і Бога, про її надскладні вибори, про шум цивілізації, який глушить голос Істини, бідкався при тому, що «наш український загал починає поганіти на Заході»

Це загально відома річ, що гріш і загально майно відвертають людину від Бога та прив'язують її до землі. Живемо в часах небувалих досі з історії винаходів, які вможливають нам опанувати простір, збільшувати земські добра і вигоди, але водночас утруднюють нам злуку з Богом і з надприродою.

Візьмім для прикладу оту яскраву дійсність, що її бачимо тут на Заході. Приходить неділя, день відпочинку. Надворі гарна, соняшна, літня днина. Що ви бачите в центрі католицької Баварії – Мюнхені, де є більш як сорок парохій і сотки священиків? Від години шостої ранку молодь обох статей і старші виїжджають спішно з міста на пляжі над озерами, або до ліса, а з ними тисячі автомашин. Усі їдуть мов божевільні. А церкви з Богослужбами напівпорожні, дарма, що досі відбудовано тільки три чверті довоєнних. Щоб хоч

частинно зарадити лихові, священики мусять пізнім вечером, а то навіть у будні служити Літургію для тих, що ще вповні не затратили віри.

Також багато наших скитальців іде шляхом тих новітніх поган і обминають свою церкву в неділю рано. Наш український загал починає поганіти на Заході. Захід має безперечно багато доброго, з чого можемо користати, та на жаль наша вдача того роду, що радше беремо для себе зі Заходу те, що найгірше. В тому наша трагедія. (...) Причина нападу поборності лежить у тому, що новітні люди надто прив'язалися до землі і замість Бога побудували собі своїх особистих, родинних, партійних, національних та державницьких тельців.

Червень 1952 р. «ХГ» пише про кончину журналіста, який інформував про ув'язнення Митрополита Шептицького

У Шікаго помер Антоні Чернецькі. Підчас I світової війни він був кореспондентом щоденника «Шікаго Дейлі Нюз» і в цьому характері він виїхав до Європи. Тоді він прислав точні вісті про ув'язнення Росією Митрополита Андрея Шептицького і про його заслання на Сибір. Вісті, що їх зібрав Чернецькі, послужили україн-

сько-католицькому священикові Йосифові Чаплинському з Перт Амбою до написання книжки про Митрополита п. з. «Царський В'язень», яка вийшла в 1915 р. у Филядельфії.

Липень 1952 р. Перший концерт українського хору в Інгольштадті

За ініціативою о. Юрія Сікорського, п. п. Г. Матвієнка, М. Мацяка, Й. Сороки, Й. Кока та інших, була сликана нарада, на якій запропоновано організувати український чоловічий хор. Завдяки наполегливій праці за місяць відбувся перший концерт. Він пройшов з великим успіхом. Слухачі, які вже давно не чули рідної пісні, заслужено нагороджували виконавців рясними оплесками. Крім старанного виконання пісень, дуже приємно вражало глядача, що всі хористи були одягнені в народні строї, на які вони витратили свої останні сотики. (І. К.)

«Християнському Голосу» пишуть переселенці з Німеччини

Дякуючи Божій допоміж, я щасливо дістався до «обіцяної землі» – Америки. Ми залишили Європу 7 березня 1952 на покладі корабля «Gen Blatchford» і прибули до порту New Orleans 21 березня. На кораблі було около 1400 пасажирів, переважно фольксдой-

чери, около 200 діпистів (з таборів для тимчасово переміщених осіб –Ред.) і около 200 осіб залоги. Я почував себе дуже добре, цілком не хорував та мав вовчий апетит. Вже другого дня захоріло понад 90% пасажирів; відтак хоріло щораз менше, головно жінки, причини чого – психічно-нервові. Несподівано померла на серце одна емігрантка-німка (39 років), яку похоронено з великою парадною: в мішку, прикритому американським прапором, спущено в море, задержуючи на хвилину корабель. У похороні брали участь капітан корабля та залога в чорних уніформах.

Капітаном нашого корабля був Mr. John Symshik, українець з походження, один з наймолодших капітанів (35 років), відзначений в часі війни з Японією в битві біля Pearl Harbour. Сам він походить з New Jersey. Пасажири уряджували на кораблі концерт, дансінг, виходила корабельна газетка.

Los Angeles – це понад 3-мільйонове місто, красою своєї природи робить велике враження. (...) Українська колонія не дуже велика, але розходження на політичному й релігійному тлі, поділи на старих і нових іммігрантів – існують і тут. Є тут греко-католицька і дві православні церкви; кожна

церква має свій хор.

Наші теперішні іммігранти вже покупали на рати (в кредит-Ред.) дома, авта, телевізійні апарати і т.д. Мешканева проблема легка, проблема праці також не тяжка, лікарі, технічні сили, креслярі дістають працю у своїх фахах, інші – фізичні праці, платні виносять від 1–2 доларів на годину. Щастя, сприт, а головно знайомства відиграють тут важну роль. Коли обсервувати пересічного американця, то на дні душі у нього можна завважити людяність, а навіть крихітку ідеалізму; назовні американці дуже чемні, радо служать порадою і інформаціями.

Треба признати, що таких полегшень і вигод життя та стандарту, як в Америці, мабуть, немає на світі. Авто тут не люксус, а заощадження гроша й часу, це конечність щоденного життя; темпо їх життя вважаю за ненормально скоре. Нам незрозумілий і дивний звичай, що жінки ходять на вулицях вліті переважно в довгих і коротких штанах. Обов'язково на вулиці кожна жінка йде з папірською в устах. Щодо мужчин, то вони не сміють носити коротких штанів. Застерігаю, що пишу про Каліфорнію, бо в Америці в кожному стейті є свої окремішності.

Підготував А. Фецин

2005 року президент Джордж Буш (молодший) відзначив досягнення історика Конквеста «Медаллою свободи» – найвищою цивільною нагородою у Сполучених Штатах. Наступного року Конквест отримав нагороду від України – орден Ярослава Мудрого

За його підрахунками за часів Сталіна загинуло близько 20 мільйонів людей – в результаті голоду, через ув'язнення в таборах примусової праці, через розстріли. Дізнавшись про справжні дії комуністичної влади він присвятив ціле життя викриттю

жахів советської влади.

Повна назва книжки Роберта Конквеста про український Голодомор перекладається «Жнива Скорботи» – Советська колективізація та терор голоду». Вона побачила світ 1986 року. За словами автора, написати про замов-

ПРОЩАЙ, РОБЕРТЕ!

У США у віці 98 років помер англо-американський історик Роберт Конквест, який вивчав злочини комуністичного режиму в Советському Союзі. Він одним з перших ґрунтовно дослідив та описав Голодомор в Україні у книзі «The Harvest of Sorrow» – «Жнива скорботи». Його визначальною працею називають «The Great Terror» – «Великий терор», в якій Конквест описав сталінські чистки 1937–39 років.

чуваний Голодомор його спонукала допитливість притаманна йому як історикю. «Ця трагедія була забута багатьма людьми. Багато людей її замовчували, поміж яких були інтелектуали, академіки. Її тримали подалі від людського ока. Я ж дуже допитливий і знайшов кілька страшних документів. Працювати над цією темою було одночасно моторошно і цікаво. Мені захотілося більше дізнатися про Голодомор. Я думаю все що я зробив,

так це написав про Голодомор чітко і у повному обсязі. Так, щоб ніхто не міг заперечити його», – сказав Роберт Конквест в інтерв'ю Голосу Америки 2006 року.

У колишньому Совет-

ському Союзі його праці були заборонені.

Роберт Конквест у юності був зав'язаним більшовиком-комуністом і 1937 року поїхав до Советського Союзу, щоб на власні очі побачити комуністичний експеримент. Але дізнавшись про справжні дії комуністичної влади він присвятив ціле життя викриттю жажів советського режиму. (Голос Америки)

Царство Йому небесне! Він був справжнім другом України. (А. Ф.)

3 НАПИСАНОГО ЧИ СКАЗАНОГО ПОКІЙНИМ. 1. «Голод запланувала Москва для винищення українського селянства як національного бастиону. Українських селян нищили не тому, що вони були селянами, а тому, що були українцями-селянами.» **2.** Я вважаю, що проблема Голодомору повністю встановлена. Ніхто її не заперечуватиме, лише маленька жменька людей буде це перечити. Є певна тенденція не знати деякі безпосередні накази Москви, як, наприклад, наказ блокувати Україну, закрити її повністю, щоб ніхто не знав про голод в Україні та на Кубані.

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsch Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потребі скорочує і мовно виправляє надіслані статті. Газета виходить двічі на місяць.

Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetsky
Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@t-online.de;
ukrainische-kirche@t-online.de;
www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)
46,- Euro переказати на конто: Apostolische Exarchie
LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 257
BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5